

Sygn. akt II PZ 24/13

POSTANOWIENIE

Dnia 7 listopada 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSA Magdalena Kostro-Wesołowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa E. O. [...],

przeciwko Izbie Celnej w W.

o wynagrodzenie i zapłatę równoważnika pieniężnego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 listopada 2013 r.,

zażalenia powódek na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W.

z dnia 23 maja 2013 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie, znosi postępowanie w zakresie związanym z wydaniem tego postanowienia i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego Sądowi Okręgowemu.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 23 maja 2013 r. Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych odrzucił skargę powódek [...] o wznowienie postępowania w sprawie o wynagrodzenie i zapłatę równoważnika pieniężnego, zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego z dnia 18 kwietnia 2011 r., od którego Sąd Okręgowy oddalił apelację wyrokiem z dnia 20 grudnia 2011 r.

Sąd Okręgowy podniósł, że powodowie [...] wnieśli o zasądzenie od pozwanej Izby Celnej [...] konkretnych kwot potrąconych z ich wynagrodzeń poczynając od 1 marca 2005 r. tytułem częściowych kosztów eksploatacji autobusu służbowego oraz o zasądzenie konkretnych kwot tytułem zaległego świadczenia pieniężnego w postaci równoważnika pieniężnego i zasądzenie kwot równoważnika pieniężnego na przyszłość od dnia wytoczenia powództw do dnia przyznania powodom lokali mieszkalnych lub kwatery tymczasowej oraz kosztów postępowania. Wyrokiem z dnia 18 kwietnia 2011 r. Sąd Rejonowy zasądził od pozwanej Izby Celnej na rzecz [...] kwoty po 292 zł wraz z ustawowymi odsetkami do dnia zapłaty (pkt I), zasądził od pozwanej Izby na rzecz powódki E. K. kwotę 146 zł wraz z ustawowymi odsetkami do dnia zapłaty (pkt II), dalej idące powództwa oddalił (pkt III), wyrokowi w pkt I i II nadał rygor natychmiastowej wykonalności (pkt IV), koszty zastępstwa procesowego stron wzajemnie zniósł (pkt V), pozostałe koszty zaliczył na rachunek Skarbu Państwa (pkt VI). Apelacje od wyroku Sądu Rejonowego wnieśli wszyscy powodowie, zaskarżając wyrok w części, tj. jego pkt III. Wyrokiem z dnia 20 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy oddalił wszystkie apelacje.

Skargi kasacyjne od wyroku Sądu odwoławczego wniosło dwoje powodów: U. D. i D. M. Wyrokiem z dnia 19 lutego 2013 r. Sąd Najwyższy, w sprawie II PK 168/12, uchylił orzeczenie Sądu Okręgowego w stosunku do powodów, którzy go zaskarżyli skargą kasacyjną, w części dotyczącej zapłaty równoważnika pieniężnego i w tym zakresie przekazał sprawę sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania. Skarga kasacyjna została oddalona w odniesieniu do roszczenia o wynagrodzenie.

Wyrokiem z dnia 9 maja 2013 r. Sąd Okręgowy w W. w sprawie VII Pa .../13 uchylił wyrok sądu pierwszej instancji w części dotyczącej zapłaty równoważnika pieniężnego i w tym zakresie przekazał sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Powódki E. O., B. B., B. W., I. Ł. wniosły skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego, w sprawie VII Pa .../11, powołując jako podstawę żądania wznowienia wykrycie środka dowodowego, który mógłby mieć wpływ na wynik sprawy, a którym jest wskazany wyżej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2013 r. oraz okoliczność, że Sąd

Okręgowy oparł swoje rozstrzygnięcie z dnia 20 grudnia 2011 r. na błędnym uznaniu, że przepis art. 20a ustawy o Służbie Celnej miał zastosowanie jedynie do funkcjonariuszy przeniesionych do służby w dniu wejścia w życie tego aktu prawnego oraz, że nie zachodzi przesłanka, która warunkowała wypłatę równoważnika pieniężnego na mocy obowiązujących przepisów, tj. zarówno art. 20a ustawy o Służbie Celnej jak i rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 18 maja 2004 r. w sprawie świadczeń związanych z przeniesieniem funkcjonariusza celnego do pełnienia służby w innej miejscowości.

Sąd Okręgowy przyjął, że skarga powódek, w której żądanie wznowienia postępowania wywodzone jest z przyczyn restytucyjnych (art. 403 § 2 i 4 k.p.c.), podlega odrzuceniu z mocy art. 410 § 1 k.p.c., ponieważ nie jest oparta na ustawowych podstawach wznowienia.

Zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego złożył pełnomocnik powódek, zarzucając:

- naruszenie przepisów prawa procesowego polegające na tym, iż Sąd Okręgowy uznał, że nie zachodzą okoliczności uzasadniające skargę o wznowienie postępowania określone w art. 403 § 2 i 4 k.p.c., gdyż wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2013 r., II PK 168/12, nie stanowi podstawy wznowienia, albowiem został wydany po wydaniu orzeczenia objętego skargą, jak również, że wyrok ten nie może także stanowić nowych okoliczności, które winne być uwzględnione przy rozpatrywaniu skargi o wznowienie postępowania, nadto Sąd Okręgowy uznał brak podstaw do wznowienia z tej przyczyny, że wyrok objęty skargą został wydany po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny w dniu 31 marca 1998 r. wyroku, K 24/97, mającego istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a który przez sądy obu instancji nie został uwzględniony,

- naruszenie przepisu art. 72 k.p.c. wskutek pominięcia faktu, iż z punktu widzenia podmiotowego przy istnieniu współuczestnictwa materialnego i formalnego wszystkich powodów w sprawie w sytuacji, kiedy Sąd Najwyższy uznał wyroki Sądów pierwszej i drugiej instancji za rozstrzygnięcia naruszające prawo tylko wobec dwójga powodów, którzy wystąpili ze skargą kasacyjną, zupełnie pominał i nie uwzględnił tej zmiany wobec sześciu pozostałych powódek, „występujących w tym samym wyroku”,

- naruszenie prawa materialnego poprzez naruszenie podstawowych zasad prawnych, w tym zasady współżycia społecznego art. 5 k.c.

Pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i zasądzenie na rzecz powódek kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego zostało wydane w składzie trzech sędziów zawodowych: sędzia SO R. K., sędzia SO A. N., sędzia SO B. K. Objęty skargą o wznowienie wyrok Sądu Okręgowego z dnia 20 grudnia 2011 r. (VII Pa .../11) w przedmiocie oddalenia apelacji powodów zapadł w składzie trzech sędziów zawodowych: sędzia SA w SO R. K., sędzia SO A. N., sędzia SO B. K.

Zgodnie z art. 48 § 3 k.p.c. sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia objętego skargą o wznowienie nie może orzekać co do tej skargi. Art. 413 k.p.c. stanowi, że sędzia, którego udziału lub zachowania się w procesie poprzednim dotyczy skarga wyłączony jest od orzekania w postępowaniu ze skargi o wznowienie. Przepisy art. 48 i art. 413 k.p.c. mają charakter gwarancyjny i określają w sposób wyczerpujący sytuacje, gdy sędzia jest wyłączony z mocy ustawy od orzekania w sprawie. Podkreśla się, że ich celem jest realizacja zasady sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez niezależny i bezstronny sąd, przyjętej w art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 października 2006 r., SK 42/04, OTK-A 2006 Nr 9, poz. 125). Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 lipca 2004 r. (SK 19/02, OTK-A 2004 Nr 7, poz. 67), dokonując oceny konstytucyjności art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. stwierdził, że ratio legis tego przepisu i podobnych rozwiązań sprowadza się do eliminowania wszelkich przyczyn, mogących skutkować w otoczeniu jakimikolwiek wątpliwościami co do bezstronności i obiektywizmu sędziego w rozpoznawaniu określonej sprawy. Trybunał podkreślił, że nakaz zachowania zewnętrznych znamion niezawisłości dowodzi, że ważne jest nie tylko, by sędzia orzekający w sprawie zachowywał się zawsze rzeczywiście zgodnie ze standardami niezawisłości i bezstronności, lecz także by w ocenie zewnętrznej zachowanie sędziego odpowiadało takim standardom, a reguły wyłączenia

sędziego służą budowie społecznego zaufania do wymiaru sprawiedliwości. Instytucja wyłączenia sędziego w równej mierze ma na celu zapewnienie realnej bezstronności sądu, jak i umacnianie autorytetu wymiaru sprawiedliwości przez usuwanie choćby pozorów braku bezstronności.

W judykaturze przyjmuje się, że realizacja tych zasad przemawia za szerokim rozumieniem podstaw wyłączenia sędziego wynikających z art. 48 § 3 i art. 413 k.p.c. (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2011 r., III PZ 1/11, LEX 9026037, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2011 r., II UO 2/11, LEX nr 1106735). Pierwszy z tych przepisów dotyczy sędziego, który brał udział w wydaniu orzeczenia objętego skargą o wznowienie, zatem zasiadał w składzie sądu, przed którym odbyła się rozprawa poprzedzająca bezpośrednio wydanie wyroku, uczestniczył w naradzie i został wymieniony w sentencji wyroku. Jeśli przy tym orzeczenie zapadło w sprawie prowadzonej w kilku instancjach, od rozpoznawania skargi o wznowienie wyłączeni są wszyscy sędziowie orzekający w sprawie, w której zapadło orzeczenie objęte taką skargą, w jakiegokolwiek instancji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2007 r., I CZ 87/07, OSNC - ZD 2008 Nr 3, poz. 68, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r., II CSK 536/06, LEX nr 457809). Zgodnie z art. 413 k.p.c. wyłączony jest sędzia, którego udziału lub zachowania się w procesie poprzednim dotyczy skarga. Rozbieżność hipotez powyższych norm wskazuje, że sędzią tym nie musi być sędzia, który następnie brał udział w wydaniu orzeczenia objętego skargą.

Na podstawie art. 48 § 3 k.p.c. sędzia jest wyłączony od orzekania co do skargi o wznowienie postępowania, zaś w myśl art. 413 k.p.c. wyłączony jest od orzekania w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania. Różnica powyższych sformułowań nie ma istotnego znaczenia. W orzecznictwie podkreśla się, że brak uzasadnienia dla przyjęcia stanowiska, że zakres wyłączenia sędziego w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania ogranicza się do wydania orzeczenia odnoszącego się wprost do skargi lub wydawania innych orzeczeń w toku wznowionego postępowania. Należy przyjąć, że wyłączenie dotyczy całego toku postępowania, aż do prawomocnego zakończenia sprawy i obejmuje wszystkie czynności wchodzące w zakres badania dopuszczalności wznowienia

oraz rozpoznania skargi (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2007 r., IV CSK 9/07, LEX nr 274135, z dnia 26 kwietnia 2007 r., II CSK 536/06, LEX nr 457809, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2009 r., I PK 161/08, LEX nr 724991).

Udział sędziego wyłączonego z mocy ustawy w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania powoduje nieważność tego postępowania, którą sąd drugiej instancji bierze pod uwagę z urzędu w granicach zaskarżenia (art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 i art. 398²¹ k.p.c.). Konsekwentnie sąd uchyla zaskarżone orzeczenie, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 i art. 398²¹ k.p.c.). Zakres zniesienia postępowania ściśle związany jest z przyczyną nieważności. W sytuacji, gdy sędzia wyłączony z mocy ustawy brał udział jedynie w wydaniu orzeczenia zapadłego na posiedzeniu niejawnym, ograniczonego do badania przesłanek formalnych, sąd drugiej instancji znosi postępowanie w zakresie związanym z wydaniem tego orzeczenia. W przedmiotowym postępowaniu zażaleniowym Sąd Najwyższy jest sądem drugiej instancji (art. 394¹ § 2 k.p.c.) - por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2008 r., IV CZ 36/08, LEX nr 637707). W związku ze stwierdzoną tożsamością podmiotową dwóch członków składu orzekającego Sądu Okręgowego przy wydaniu orzeczeń w sprawie, której dotyczy skarga o wznowienie i w sprawie ze skargi o wznowienie, doszło do rozpoznania sprawy z udziałem sędziów wyłączonych z mocy ustawy, tj. art. 48 § 3 k.p.c.

Odnoszenie się do dalej idących zarzutów i podstaw zażalenia - wobec wydania orzeczenia kasatoryjnego - jest zbędne i niecelowe.

Kierując się powyższymi względami Sąd Najwyższy na podstawie art. 386 § 2 w związku z art. 394¹ § 3 i art. 398²¹ k.p.c. a w odniesieniu do kosztów postępowania zażaleniowego na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 i art. 398²¹ k.p.c. postanowił, jak w sentencji.